

Весна ДАНИЛОВИЋ
судија Управног суда

ВАНБРАЧНИ ПАРТНЕР И РЕФУНДАЦИЈА ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ

Резиме

Одредбама чл. 56а Закона о порезу на додату вредности (у даљем тексту: Закон о ПДВ или само: Закон)¹ прописани су услови и начин остваривања права на рефундацију пореза на додату вредности куйцу првој сћана. Сљавом 6 наведеној члана Закона дефинисано је породично домаћинство куйца првој сћана и назначен круї лица, који у смислу ње одредбе чине породично домаћинство.

Код практичне примене ове одредбе Закона, поставило се питање да ли се куйцу првој сћана може признати рефундација пореза на додату вредности и за ванбрачној партнеру као члана куйчевој породичној домаћинству.

Пракса је, приликом одлучивања у ујравном поступку, односно, ујравном сјору, на ово питање дала нејасан одговор, што је, по мишљењу аутора, неприхватљиво и у сујројности са „принципима владавине права и социјалној правди, начелима грађанске демократије, људским и мањинским правима и слободама и пријадности евројским принципима и вредностима“² прописаним већ у начелима Устава Републике Србије (у даљем тексту: Устав РС или: Устав), као темеља правној поретку и владавине права државе Србије.

1 Закон о порезу на додату вредност (Службени гласник РС, бр. 61/07).

2 Устав Републике Србије (Службени гласник РС, бр. 98/2006), чл. 1.

Кључне речи: *йорез на годатиу вредности, рефундација, йородично домаћинство, ванбрачни йартинер, уйравни йосиууак, уйравни сйор, йравни йоредак, йраћанска демократија, евройски йринципи и вредности, владавина йрава.*

I Право на рефундацију ПДВ за куповину првог стана

1. Одредбе члана 56а Закона о ПДВ

Одредбама чл. 56а Закона о ПДВ прописано је да право на рефундацију ПДВ за куповину првог стана, на основу поднетог захтева, има физичко лице, пунолетни држављанини Републике, са пребивалиштем на територији Републике, који купују први стан (у даљем тексту: купац првог стана). Купац првог стана може да оствари рефундацију ПДВ из става 1 овог члана, под следећим условима: 1) да од јула 2006. године до дана овере уговора о купопродаји на основу којег стиче први стан није имао у својини, односно сусвојини стан на територији Републике: 2) да је уговорена цена стана са ПДВ у потпуности исплаћена продавцу уплатом на текући рачун продавца. Право на рефундацију ПДВ из става 1 овог члана може се остварити за стан чија површина за купца првог стана износи до 40м², а за чланове његовог породичног домаћинства до 15м² по сваком члану који није имао у својини, односно сусвојини стана на територији Републике у периоду из става 2 тачка 1 овог члана, а за власнички удео на стан до површине сразмерне власничком уделу у односу на површину до 40м², односно до 15м². Ако купац првог стана купује стан површине која је већа од површине за коју у складу са ставом 4 овог члана има право на рефундацију ПДВ, право на рефундацију ПДВ може да оствари до износа који одговара површини стана из става 4 овог члана. Породичним домаћинством купца првог стана, у смислу става 4 овог члана, сматра се заједница живота, привређивања и трошења прихода купца првог стана, његовог супружника, купчеве деце, купчевих усвојеника, деце његовог супружника, усвојеника његовог супружника, купчевих родитеља, његових усвојитеља, родитеља његовог супружника, усвојитеља купчевог супружника, са истим пребивалиштем као купац првог стана.

2. Пракса управних органа и Управног суда

Одлучујући о захтеву странке, купца првог стана, управни органи су оценили да треба одбити захтев за рефундацију (рефакцију) ПДВ за

ванбрачног партнера, са којим купац првог стана живи у вишегодишњој ванбрачној заједници, са којим остварује заједницу живота (у смислу чл. 16 Породичног закона),³ са којим има двоје деце и са којим живи у заједничком породичном домаћинству са истим пребивалиштем, у смислу ст. 6 чл. 56а Закона о ПДВ, и са којим је саговорник код закључења Уговора о стамбеном кредиту са банком, у ком уговору је дефинисан износ кредита, као и непокретност (стан) која се купује, а за чију куповину су корисници кредита (ванбрачни партнери) закључили наведени Уговор.

Управни суд је, одлучујући о тужби купца првог стана, коме је признато право на рефундацију ПДВ за површину од 40м² (тужиљи као купцу првог стана) и за једно дете као члана њеног породичног домаћинства – за додатних 15м² (у време подношења захтева за рефундацију још није било рођено друго дете ванбрачних партнера), али није признато право на рефундацију за ванбрачног партнера, иако су сви остали, одредбама чл. 56а Закона прописани услови, били испуњени на страни тужиље и иако би јој ово право било признато да је у питању супружник (односно, да су закључили брак) а не ванбрачни партнер – тужбу одбио, оцењујући да су управни органи у конкретном случају правилно протумачили и применили наведену одредбу Закона приликом одлучивања о тужњином захтеву за рефундацију ПДВ.

И управни органи и Управни суд су оценили да се, без обзира на изједначеност брачне и ванбрачне заједнице у смислу Породичног закона, као и чл. 62 Устава РС, на који се странка у својој жалби, односно тужби позвала, не може признати право на рефундацију ПДВ за ванбрачног партнера, без обзира на испуњеност осталих услова из чл. 56а Закона о ПДВ, будући да овај члан Закона наводи супружника (дакле, лице, које је са купцем првог стана склопило брак у смислу одредбе чл. 3 Породичног закона), а не наводи и ванбрачног партнера (који са купцем првог стана, у смислу чл. 4 Породичног закона, живи у ванбрачној заједници, као трајнијој заједници живота жене и мушкарца). Како је у чл. 56а Закона наведен круг лица за која се купцу првог стана признаје право на рефундацију ПДВ, то према израженом становишту нема места признавању овог права и ванбрачном партнеру, без обзира на остале испуњене Законом прописане услове.

3 Породични закон (Службени гласник РС, бр. 18/05, 72/11).

II Анализа релевантних норми и критички осврт на правно становиште управних органа и Управног суда изражено у одлукама по захтеву за рефундацију ПДВ у конкретном случају

Аутор је у конкретној ствари анализирао позитивне норме, које су, по његовом мишљењу, релевантне за правилно тумачење и примену института рефундације ПДВ у конкретном случају, будући да је сматрао да се, код одлучивања у овој правној ствари суд не може задржати на тумачењу и применити само одредбе чл. 56а Закона о ПДВ, чл. 3, чл. 4 Породичног закона и чл. 62 Устава РС, како су то учинили и управни органи.

1. Породични закон

Одредбом чл. 3 Породичног закона (у даљем тексту: Закон) прописано је да је брак законом уређена заједница живота жене и мушкарца, да се може склопити само на основу слободног пристанка будућих супружника и да су супружници равноправни.

Одредбом чл. 4 Закона прописано је да је ванбрачна заједница трајнија заједница живота жене и мушкарца, између којих нема брачних сметњи (ванбрачни партнери). Ванбрачни партнери имају права и дужности супружника под условима одређеним овим законом.

Одредбом чл. 15 Закона прописано је да брак склапају два лица различитог пола давањем изјаве воље пред матичарем.

Одредбом чл. 16 Закона прописано је да се брак склапа ради остваривања заједнице живота супружника.

Одредбама чл. од 25–29 Закона, у глави „Дејства брака“ прописана су, начелно, дејства брака, која се даље, кроз норме Закона, детаљније регулишу, али, између осталог, и издржавање, као и имовински односи супружника, која начела се, кроз норме, које их детаљније регулишу, примењују на исти начин и у истој мери и код ванбрачних партнера.

Одредбама чл. 151 Закона уређује се начин издржавања супружника, а одредбама чл. 152 уређује се издржавање ванбрачног партнера, при чему је на идентичан начин уређено који супружник, односно ванбрачни партнер има право на издржавање од другог супружника, односно другог ванбрачног партнера, с тим што одредба чл. 152 ст. 2 Закона прописује да на издржавање ванбрачног партнера сходно се примењују одредбе овог Закона о издржавању супружника.

Одредбама чл. од 168 до 190 Закона прописани су, односно уређени имовински односи супружника.

Одредбама чл. 191 Закона уређени су имовински односи ванбрачних партнера, при чему ст. 1 овог члана дефинише заједничку имовину ванбрачних партнера на идентичан начин као и заједничку имовину супружника, а ст. 2 овог члана приписано је да се на имовинске односе ванбрачних партнера сходно примењују одредбе овог Закона о имовинским односима супружника.

Одредбама чл. 195 Закона прописано је да имовина коју су заједно са супружницима односно ванбрачним партнерима стекли радом чланови њихове породице у току трајања заједнице живота у породичној заједници представља њихову заједничку имовину, да се члановима породице у смислу става 1 овог члана сматрају крвни, тазбински и доптивни сродници супружника односно ванбрачних партнера који заједно са њиме живе, те да се на имовинске односе чланова породичне заједнице сходно примењују одредбе овог Закона о имовинским односима супружника, осим одредбе члана 176 став 2 (уписивање у јавни регистар) и члана 180 став 2 (претпоставка о једнаким уделитема).

Одредбом чл. 196 Закона прописано је да се на имовинске односе супружника, ванбрачних партнера, детета и родитеља, те чланова породичне заједнице који нису уређени овим законом, примењују одредбе Закона којим се уређују својинско-правни односи и Закона којим се уређују облигациони односи.

2. Одредба члана 56а Закона о ПДВ и Породични закон

Имајући у виду да је Породични закон дефинисао брак као законом уређену заједницу живота жене и мушкарца, а ванбрачну заједницу као трајнију заједницу живота жене и мушкарца, између којих нема брачних сметњи, те да ванбрачни партнери имају права и дужности супружника под условима одређеним овим законом, а наведени Закон при том у свему изједначава брак и ванбрачну заједницу (осим што посебно регулише начин склапања брака, услове за склапање брака (чл. 15–24), као и престанак брака (чл. 30–41), то даље произилази да је брак законом прописана форма, на коју су, својом слободном вољом, пристали будући супружници (закључењем брака пред надлежним органом), док код ванбрачних партнера, који, у складу са својом слободном вољом, живе у трајнијој заједници живота, без брачних сметњи, изостаје овај Законом прописани услов да би се тај однос назвао браком.

Међутим, суштина брачне заједнице, као и ванбрачне заједнице у смислу Породичног закона јесте у *заједници живота супружника (ванбрачних партнера)*, јер је одредбом чл. 16 овог Закона прописано да се брак склапа ради остваривања заједнице живота супружника, што је

од суштнског значаја, јер чл. 32 ст. 1 истог Закона прописује да је брак ништав ако није склопљен ради остваривања заједнице живота супружника.

Имајући у виду ове одредбе Закона, као и одредбу чл. 56а, ст. 4, 5 и 6 наведеног Закона о ПДВ, од значаја, код оцене испуњености услова за рефудацију ПДВ јесте *заједница живота* између супружника (ванбрачних партнера), посебно имајући у виду да се рефундација неће одобрити чак ни супружнику купца првог стана, уколико ове заједнице живота нема, дакле од суштнског је значаја постојање: *йородичној домаћинствва као заједнице живота, йривређивање и йрошење йрихода куйца йрвој сйана и њејвој суйружника, са истйим йребивалишем*. Стога, у ситуацији у којој купац првог стана, о чијем је захтеву (односно жалби и, потом, тужби) у конкретном случају одлучивано, са ванбрачним партнером живи у вишегодишњем заједничком породичном домаћинству, има исто пребивалиште, да са ванбрачним партнером има заједничку децу, да су обоје уговорне стране у Уговору о стамбеном кредиту, који су као корисници кредита за куповину конкретног (првог) стана закључили са банком, тумачење да се (у таквом случају) ванбрачни партнер не може изједначити са супружником, ставља у неједнак положај пред законом оне грађане, који, сходно праву на слободу да живе у складу са својим уверењима остварују заједницу живота у ванбрачној заједници, у односу на оне грађане који су, такође, изражавајући своје слободно уверење, одлучили да заједницу живота остварују кроз институцију брака и то без утемељења у позитивно-правним прописима државе Србије, која себе дефинише као демократску, односно „*државу срјској народа и свих йрађана који у њој живе, заснована на владавини йрава и социјалној йравди, начелима йрађанске демокрајије, људским и мањинским йравима и слободама и йриядностйи евројским йринцијйима и вредностйима*“.⁴

3. Устав Републике Србије

Аутор сматра да је тумачење и примена права, код одлучивања у конкретном случају, у супротности и са одредбама Устава РС, у који су интегрисане одредбе Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: ЕКЉП)⁵ и међународни правни стандарди, које држава Србија прихвата као своје у признавању људских права и стварању услова за остваривање признатих права, па је одредбом чл. 3 ст. 1 Устава прописано да је владавина права основна претпоставка Устава и почива на неутуђивим људским правима.

4 Исто као под 2.

5 Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (Службени лист СЦГ – Међународни ујовори, бр. 9/2003).

Одредбом чл. 18 Устава прописано је да се људска и мањинска права зајемчена Уставом непосредно примењују, да се одредбе о људским и мањинским правима тумаче у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.

Чланом 19 Устава прописано је да јемства неотуђивих људских и мањинских права у Уставу служе очувању људског достојанства и остварењу пуне слободе и једнакости сваког појединца у праведном, отвореном и демократском друштву заснованом на начелу владавине права, док је одредбама чл. 20 прописано да људска и мањинска права зајемчена Уставом могу бити ограничена ако ограничење допушта Устав, у сврхе ради којег га Устав допушта, у обиму неопходном да се уставна сврха ограничења задовољи у демократском друштву и без задирања у суштину зајемченог права. Достигнути ниво људских и мањинских права се не може смањивати, а при ограничавању људских и мањинских права, сви државни органи, а нарочито судови, дужни су да воде рачуна о суштини права које се ограничава, важности сврхе ограничења, природи и обиму ограничења, односу ограничења са сврхом ограничења и о томе да ли постоји начин да се сврха ограничења постигне мањим ограничењем права.

Одредбом чл. 21 Устава прописано је да су пред Уставом и законом сви једнаки, да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације, да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета. Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постављања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају с осталим грађанима.

Одредбом чл. 23 Устава прописано је да људско достојанство је неприкосновено, да су сви дужни да га поштују и штите, да свако има право на слободан развој личности ако тиме не крши права других зајемчена Уставом.

Одредбом чл. 36 ст. 1 Устава прописано је да се јемчи једнака заштита права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима Аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе, док је одредбом чл. 43 ст. 1 прописано да се јемчи слобода мисли, савести, уверења и вероисповести, право да се остане при свом уверењу или вероисповести или да се они промене према сопственом избору.

Одредбом чл. 62 Устава прописано је да свако има право да слободно одлучи о закључењу и раскидању брака, да се брак закључује на основу слободно датог пристанка мушкарца и жене пред државним органом, да закључење, трајање и раскид брака почивају на равноправности мушкарца и жене, да се брак и односи у браку и породици уређују законом, те да се ванбрачна заједница изједначава са браком, у складу са законом.

III Устав, Породични закон и Закон о ПДВ

Имајући у виду цитиране одредбе Устава и, претходно, цитиране одредбе Породичног закона, као и одредбу чл. 56а Закона о ПДВ, по мишљењу аутора, не постоји ни један, на Уставу и Закону утемељен разлог да се, код одлучивања о захтеву за рефундацију ПДВ купца првог стана, који живи у ванбрачној заједници, која је по својој суштини заједница живота идентична брачној заједници, доводи у неправедност, па чак и дискриминаторски положај ванбрачни партнер купца првог стана, у односу на супружника. Ово посебно са разлога што би се, по мишљењу аутора, у неједнак положај пред законом довели грађани, који су у складу са правом на слободно уверење и слободну вољу у погледу начина организовања свог статуса, одлучили да уместо брачне, заснују ванбрачну заједницу са својим изабрним партнером (партнерком) и да на тај начин, остваривањем заједнице живота, остварују и свој породични живот, без и формалног закључења брака пред надлежним органом, те не постоји ни један Уставом, ни законом прописани, ни друштвено-оправдани разлог, нити, пак, јавном интересу супротстављени интерес појединца да се ванбрачни партнер, код рефундације ПДВ, у примени чл. 56а Закона о ПДВ, не изједначи са супружником, код несумњиво свих осталих, овим чланом Закона прописаних, и испуњених услова за одобрење рефундације ПДВ за куповину првог стана.

Такође, нема места правном тумачењу управних органа, које је од стране суда прихваћено као правилно: да се „изједначавање брачне и ванбрачне заједнице, на које се наводима тужбе (и жалбе, додаток аутора) указује сагласно чл. 4 Породичног закона и чл. 62 Устава Републике Србије *односи само на брачне и породичне односе као и права и обавезе који из њих иризилазе и реулисана су Породичним законом, али не и на права и обавезе супружника и ванбрачних ирајнера која су реулисана другим законима*“⁶ са разлога што се изједначеност ванбрачне заједнице са брачном, у смислу Породичног закона, који је једини закон који ре-

6 Решење Министарства финансија РС, Пореска управа, Регионални центар Београд, бр. 4139-61/2012 од 8.5.2012. године.

гулише питања брака, односа у браку, односа у ванбрачној заједници, односа детета и родитеља, усвојење итд. (чл. 1 Породичног закона), те изједначеност брака и ванбрачне заједнице, гарантоване и прописане Уставом, не може, по мишљењу аутора, селективно примењивати, при чему то, даље, свакако, не искључује обавезу органа и суда да оцењују у сваком конкретном случају да ли ванбрачна заједница купца првог стана јесте по садржини таква, да би се могла изједначити са браком, како то чини и дефинише Породични закон, као што се и у сваком конкретном случају у вези са тим мора ценити постојање породичног домаћинства купца првог стана у смислу одредбе чл. 56а ст. 6, у вези са ст. 4 и 5 Закона о ПДВ, а ради оцене испуњености услова (поред испуњености услова из ст. 2 овог члана) за рефундацију ПДВ купцу првог стана.

Аутор је, такође, мишљења да је код тумачења и примене одредбе члана 56а Закона о ПДВ у оваквим ситуацијама, за оцену испуњености услова за рефундацију од значаја: постојање између ванбрачних партнера „трајније заједнице живота“, да ли је међу ванбрачним партнерима остварена заједница живота (у смислу члана 16 Породичног закона), да ли је у питању заједница живота, привређивања и трошења прихода купца првог стана, његовог ванбрачног партнера, те да ли ванбрачни партнер има исто пребилалиште као купац првог стана, а што је све од значаја за оцену испуњености услова за дозвољеност рефундације купцу првог стана као што се испуњеност ових услова тражи и код супружника (и осталих, у ст. 6 чл. 56а Закона о ПДВ, наведених лица).

IV Закључак

Чињеница да ванбрачни партнер није назначен у кругу лица из ст. 6 чл. 56а Закона сама по себи не значи да нема месту даљем тумачењу може ли се или не и за ово лице признати право на рефундацију ПДВ купцу првог стана, имајући у виду цитиране одредбе Устава и Породичног закона, те дефинисање државе Србије како је то учињено одредбом чл. 1 Устава, као и то да је одредбама чл. 57 Закона о ПДВ прописано и ко нема право на рефундацију код куповине првог стана.

Такође, не може се прихватити размишљање да суд „не сме да дописује закон“, како је аутору изречено у вези са конкретном ствари, будући да је у конкретном случају у питању чисто тумачење и примена одредбе у оквиру прописаних норми које чине систем позитивног права државе Србије, посебно имајући у виду да позитивно право „није само посебна врста права, нити је само конкретно – техничко регулисање односа општим и појединачним нормама“. Оно исто тако представља

према одређеним мерилима логички сређену и непротивречну целину чији је циљ да на постојан и предвидљив начин уреди друштвене односе.⁷

Ако смо постигли договор да темељ регулисања ових друштвених односа и извориште позитивних прописа представља сам Устав, а овај највиши правни акт је дао дефиницију наше државе кроз начело изражено у цитираном чл. 1 Устава, онда је јасно да се одредбе закона свакако не смеју парцијално тумачити, као да не представљају део правне целине, односно система који је – такав какав јесте – прихваћен од стране њених чланова, односно грађана, кроз Уставом и законима организоване и регулисане институције, а све зарад усвојених демократских принципа владавине права, остваривања правде и правне сигурности и онога што ови појмови значе.

Vesna DANILOVIĆ

Judge of the Administrative Court, Republic of Serbia

THE COMMON-LAW PARTNER AND REFUND OF VALUE ADDED TAX

Summary

Provisions of Art. 56a of the Law on Value Added Tax (hereinafter “the VAT Law” or “the Law”) prescribes the conditions and manner, in which a person that buys an apartment for the first time may exert the right to obtain a refund of the value added tax. Paragraph 6 of the aforementioned Article of the Law defines the family household of the person that buys an apartment for the first time and the specified group of persons that represent a family household in the sense of that law.

Regarding the practical application of the provisions of the Law, it was asked whether the common-law partner of the person that buys an apartment for the first time can be recognized as a member of the Buyer’s family household in terms of obtaining the refund of the value added tax.

The practice is to give a negative answer when deciding on administrative proceedings, i.e. administrative litigations. In the author’s opinion, such practice is unacceptable and contrary to “the rule of law and social justice, principles of civil democracy, human and minority rights and freedoms, and commitment to

⁷ Драган М. Митровић, *Увод у право*, 4. издање, Београд, 2012, стр. 335.

European principles and values”, which are prescribed in the principles of the Constitution of the Republic of Serbia, as the foundation of the legal system and the rule of law in the Serbian state.

Key words: *value added tax, refund, family household, unmarried partner, common-law partner, administrative proceedings, administrative litigation, legal system, civil democracy, European principles and values, rule of law.*